גליון 515 שנה ט"ו – במדבר

מסביב לשולחן

נושא השבוע: **דיני מנחת העומר**

המקור בפרשה: **עניינא דיומא**

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

ראשי הישיבות

הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א
ראש ישיבת עטרת ישראל

קצירת העומר דוחה שבת

במתני' מנחות ע"א א' איתא לגבי קצירת העומר דנקצר ביום כשר ודוחה את השבת. ובגמ' שם ע"ב א' מייתי דעת ר' אליעזר ב"ר שמעון שאם נקצר העומר ביום שלא כהלכתו הרי הוא פסול. ובגמ' שם מפרשינן דעת ראב"ש דס"ל כר' עקיבא דמכשירי מצוה שאפשר לעשותם מערב שבת אינם דוחים את השבת, וכיון דיליף תנא דבי ר' ישמעאל מקרא דבחריש ובקציר תשבות מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קציר העומר שהוא מצוה, הרי בהכרח שהעומר שנקצר שלא כמצוותו פסול, דאם היה עומר שנקצר שלא כהלכתו כשר, הרי אינו דוחה את השבת לדעת ר"ע, כיון דמכשירי מצוה שאפשר לעשותם מערב שבת אינם דוחים את השבת.

והנה הרמב"ם פסק בפ"א מהלכות קרבן פסח, דרק מלאכה שא"א לעשותה מערב שבת דחיא שבת. ולפ"ז היה בדין שקצירת העומר לא תדחה שבת כיון שלהלכה קיי"ל שהעומר שקצרו ביום כשר, ואילו הרמב"ם בפ"ז מהל' תמידין ומוספין פסק לתרוויהו, וז"ל מצוותו להקצר בלילה בליל ט"ז בין בחול בין בשבת, וכל הלילה כשר לקצירת העומר, ואם קצרוהו ביום כשר. והדבר תמוה, איך יתכן דקצירת העומר תדחה שבת והרי נקצר ביום כשר, והא הרמב"ם פסק כר"ע דמכשירי מצוה שאפשר לעשותם מבעו"י לא דוחים שבת.

ובגמ' שם ע"ב ב' ס"ד דגם לדעת רבי נקצר ביום כשר, ומקשינן והא רבי תלמידיה דר"ש דס"ל דאין שבת דוחה מכשירי מצוה שאפשר לעשותם מער"ש, וא"כ היאך דחיא קצירת העומר את השבת והא אפשר לעשותה מבעו"י. ומתרצי' דרבי ס"ל דכשם שהקטר חלבים ואיברים דוחה את השבת אף שאפשר כל הלילה של מוצ"ש, ומ"מ דחי שבת כיון דחביבה מצוה בשעתה, ה"ה גם קצירת העומר דוחה שבת. ודחי' שם בגמ' דשאני הקטר חלבים שהרי דחתה שחיטה את השבת, וכיון דניתן שבת לידחות אצל שחיטה נדחה נמי אצל הקטרה. ודברי הגמ' צריכים לימוד, והרי שחיטה שאני שא"א לעשותה מער"ש, ומה ענין דחית השחיטה אצל ההקטרה שאחריה.

ואשר נראה מוכרח ומבואר מזה, דהא דילפי' מקראי דקרבן הקבוע לו זמן דוחה את השבת, אין זאת ילפותא על דין מצוותם של הקרבנות, אלא הוי ילפותא על עיקר חלות שמם, דהנך קרבנות שזמנם קבוע, כך הוא עיקר דינם שזמן הקרבתם הוא בין בחול בין בשבת. והנה הא מהך קרא דבמועדו אפי' בשבת ילפינן גם דאפי' בטומאה, דקרבן הקבוע לו זמן דוחה את השבת ואת הטומאה, ולגבי טומאה אי"ז רק איסור להקריב בטומאה אלא יסוד דינה הוא תורת פסול. ובע"כ שדין הדחיה אינו מצד מצוות ההקרבה, אלא מצד עיקר חלות שמם שכך גזרה תורה, דהנך קרבנות זמנם הוא בין בשבת בין בטומאה.

ומעתה נראה, דהיא היא השקלא וטריא בסוגין. דאמנם בסלקא דעתין הוה ס"ל שהדחייה של ההקטרה נובעת מהמצוה שבדבר, ולהכי אמרו דכשם שחביבות מצוה בשעתה דוחה את השבת [אע"פ שמקור הדחיה הוא מבמועדו, מ"מ לסלקא דעתין הסיבה טמונה במצוה שבדבר], ה"ה גם הלכתחילה של קצירת העומר בלילה ידחה את השבת. אבל למסקנא התבאר שדין הדחייה בהקטרת אימורים אינו נובע מהמצוה שבהם, אלא מצד עצם חלות שם מעשה הקרבנות דאיכא עליה, ולהכי אין להבדיל בין המעשים המעכבים למעשים שאינם מעכבים, וכולהו כהדדי שהם בכלל מעשה הקרבנות, וכבר התרבה שמעשה הקרבנות שקבוע להם זמן דוחה את השבת מקרא דמועדו.

נמצא, דחלוקים הם דין הדחיה של קצירת העומר מהקטרת אימורים, שכן הקטרת אימורים הוי חלק ממעשה הקרבנות, ומצד עצם חלות שמה דוחה את השבת. ואילו קצירת העומר אף שהיא מצוה מ"מ אינה מכלל מעשה הקרבנות, ולהכי רק אם אי אפשר לעשותה מערב שבת הוי בכלל מכשירי מצוה שדוחים את השבת.

והנה בגמ' שבת קל"א א' מייתי דעת ר"א דמכשירי מצוה דוחים את השבת, ויליף לה מקצירת העומר שהיא מכשירי מצוה ודוחה את השבת, וכתב רש"י כדילפי' מבחריש ובקציר תשבות יצא קצירת העומר שהוא מצוה. ומבואר מזה להדיא דילפותא זו בדחיה דקצירת העומר היא משום מצוותה, ולא משום חלות דינה, דאילו הוה זאת ילפותא להתיר קצירה מחמת עיקר דינה, הרי ודאי לא שייך למילף מיניה לשאר מכשירי מצוה, ובע"כ כנ"ל דילפי' מהך קרא דדחית שבת בקצירת העומר מחמת הכשר מצוותה, ולא מחמת עיקר דינה.

ויתיישב לפ"ז הא דהעירו המפרשים מהא דמצינו דחייה של שבת גם בגוונא שאינו למצוה, וכגון בהא דקיי"ל דמליחת אימורים וקומץ דוחה שבת, וכן בהא דשילוח השעיר דוחה שבת. וע"ע בתפארת ישראל למשניות שהק' מהא דאם מצא טובה היתמנה חוזר ומקריבה בשבת, אע"פ שאי"ז אלא הידור במצוות ההקרבה ואינו לעיכובא. וא"כ אמאי מבואר בגמ' במנחות שאם קצירת העומר כשרה ביום לא דחי שבת. ולהמבואר, כל מה שהתבאר בסוגיא שאם הקצירה אינה מעכבת לא דחיא שבת, היינו רק בקצירה שדין הדחיה שבה הוא מצד המצוה שבדבר, ולהכי אם אין הדבר מעכב אינה דוחה שבת. לא כן בכל אינך, הרי יסוד הדחיה דידהו הוא מחמת עצם חלות שמם ועיקר דינם, ולא מחמת חובת מצוותן. ולהכי אם רק הוו בכלל מעשה הקרבנות, הרי הם נכללים בדחיה דבמועדו.

והנה בסוגית הגמ' במנחות ע"ב א' לעיל מיניה איתא, ת"ר מנין שאם נקצר ביום כשר ודוחה את השבת, ת"ל תקריב ואפילו בשבת, תקריב ואפילו בטומאה. ומבואר דלהך ברייתא דין הדחיה של קצירת העומר ילפי' מתקריב, ולכאורה צ"ב, מה השייכות בין "תקריב" לקצירת העומר. ואשר נראה מוכח מזה, דלהך מאן דאמר הרי אף הקצירה נכללת בקרא דתקריב והיא בכלל מעשה הקרבנות אף קרבן העומר, וכל מה שנדחה מפני העומר נדחה גם מפני קצירתו. נמצא דחלוקות הם הדרשות, דהילפותא דבחריש ובקציר תשבות יצא קציר העומר שהוא מצוה, זהו דחיה מדין המצוה שבקצירת העומר וכנ"ל, ואילו הילפותא דתקריב היא ילפותא של דחיה מחמת עצם הקרבן ואף הקצירה בכלל.

והנה יעו' ברמב"ם בפ"א מהלכות שמיטה ויובל ובסה"מ מצוה קל"ב, שיליף מהקרא דבחריש ובקציר תשבות לענין שביעית, וזה כאידך מאן דאמר ודלא כר' ישמעאל, וא"כ צ"ב מנא ליה לרמב"ם דקצירת העומר דוחה שבת. ואשר נראה דבע"כ הרמב"ם יליף לדחית שבת בקצירה מההיא קרא דתקריב, וכהברייתא שהובאה בתחילת הסוגיא במנחות ע"ב א'. ויעו' בפיה"מ לרמב"ם ר"פ רבי ישמעאל שכתב, וכבר זכרתי לך שכל חובות הקבוע להם זמן דוחין שבת ואת הטומאה, עיי"ש שהביא זאת כנימוק להא דקצירה דוחה שבת. וצ"ע דהא ד"ז דחובות הקבוע להם זמן דוחין שבת ילפי' מבמועדו, וזהו רק בקרבנות ומה זה שייך לקצירת העומר. ומוכח מזה כנ"ל, דלדעת הרמב"ם אף הקצירה של הקרבן הוי מכלל הקרבן, וזהו דילפינן לה מתקריב ואפי' בשבת.

והנה יעו' בתוס' במנחות שם שהקשו על הך דרשא דתקריב, איך תתכן דרשא זו לר"ע דס"ל דמכשירי מצוה שאפשר לעשותם מע"ש אינם דוחים את השבת, עיי"ש. ולהמבואר בשי' הרמב"ם תתיישב היטב הילפותא, דכל מה שאמרו בגמ' דאליבא דר"ע אין קצירת העומר דוחה שבת, היינו רק אי ילפינן מקרא דבחריש ובקציר תשבות יצא קציר העומר שהוא מצוה, ובזה אמרינן דמכשירי מצוה שאפשר לעשותם מע"ש אין חובת מצוותם דוחה שבת. לא כן בילפותא דתקיב, דנתרבה דין דחיה מחמת עצם חלות שמה ועיקר דינה של הקצירה, הרי בשחיה זו אין שום נפ"מ אם אפשר לעשותה בע"ש, וכמש"נ. ומבוארים היטב דברי הרמב"ם שפסק שקצירת העומר דחיא את השבת, אף שפסק גם שמכשירי מצוה שאפשר לעשותם מע"ש אינם דוחים שבת.

(ע"פ ברכת מרדכי, בין פסח לעצרת סי' כ', עיי"ש בהרחבה)

גנוזות

עורך הרב הלל מן

רבי יוש'ע בער סאלאווייציק - ראש ישיבת בריסק
[תשמ"א]
מכתבי תלמידו

בענין מקום עבודת מנחת העומר

הרמב"ם [פ"ז תו"מ י"ב] כתב, קצרוהו לעומר ונתנוהו בקופות והביאוהו לעזרה וכו', ואחר שקולין אותו שנטחין אותו בעזרה והרוח מנשבת בו. והנה לא נתבאר מדוע הוצרכו לשטיחה זו, וגבי חיטין של מנחות לא הביא הרמב"ם דהיו שוטחין אותן.

ואפשר לומר משום דחיטין של מנחות אין לותתין אותן, אמנם את השעורין של קרבן העומר היו לותתין אותן, וא"כ היו קרובים יותר להחמיץ, ולהכי שוטחין אותן בעזרה כדי ליבשן שלא יחמיצו.

אמנם הרמב"ם בהל' תמידין ומוספין לא הזכיר כלל דין לתיתה בעומר, ועכ"ז כתב דשטחוהו בעזרה, ומבואר להדיא מדבריו דטעמא דשטחוהו לא הוי משום הלתיתה. ולפי"ז צ"ע בטעמא דמילתא דהיו שוטחין אותו בעזרה, ובאמת דדברי הרמב"ם תמוהים דהא בהדיא מבואר בפסחים [לו, א] דהיו לותתין מנחת העומר, וא"כ מפני מה לא הביא לדין זה. וי"ל דבאמת אין דין לעשות לתיתה, ורק דאמרי' שם בגמ' דאפשר לעשות לתיתה משום דמנחת העומר הוי קרבן ציבור, והכל נעשה ע"פ ב"ד ובזריזין.

אלא דיש להקשות דבתוספתא מנחות פ"ט קתני להדיא גבי סדר העומר היו בוררין אותה ולותתין אותה וטוחנים אותה וכו', הרי דמבואר להדיא דהלתיתה היא מסדר המנחה, וא"כ צ"ע מדוע לא הביא הרמב"ם לדין זה של לתיתה בקרבן דעומר.

עוד צ"ב, אמאי היו צריכין לעשות עבודות אלו של מנחת העומר בעזרה דוקא, ובקרית ספר כתב מדנפשי' לדרוש קרא דוקצרתם והבאתם, דמשמע דמשעת קצירה יביאוהו לעזרה, יעו"ש בדבריו, וצ"ע דמנלן לדרוש דרשא זו שלא הוזכרה בשום מקום.

והנה בפסחים [לו, א] פריך ומ"ש שאר המנחות דאין לותתין אותם ממנחת העומר, דתניא מנחת העומר לותתין אותה יעו"ש, וצ"ע דהא כל העבודות בעומר נעשו בעזרה, וא"כ בפשוטו אף הלתיתה היתה בעזרה ומאי פריך ומ"ש ממנחת העומר, הא מנחת העומר הוי במקום זריזין, ובגמ' שם אמרי' דבמקום זריזין ליכא למיחש, וע' בתו"כ פ' אמור ריש פרק י"ח אין שאר מנחות נלקחות חטין, והק' שם הר"ש והראב"ד מ"ש עומר שהביאו לעזרה שבלים, יעו"ש מה שתי', עכ"פ מבואר דלא כהקרית ספר, דלדבריו לק"מ קושייתם דהא דרשינן מקרא דצריך להביא לעזרה.

דבר העורך

בפי חז"ל מכונה ספר במדבר בתואר "חומש הפקודים", וזאת על שם שני המפקדים המופיעים בו: בפרשת במדבר ובפרשת פנחס. ספר במדבר משתרע על פני תקופה ארוכה בת קרוב לארבעים שנה, תקופה בה שהו בני ישראל במדבר סיני. במרוצת תקופה זו עברו מאורעות רבים על עם ישראל: שילוח המרגלים, חטא מי מריבה, ברכות בלעם, המלחמות בסיחון ובעוג ועוד, על אף כל זאת לא נקבע שמו של הספר, אלא על שם המפקדים המוזכרים בו. ללמדך, שמפקדים אלו היו הרבה יותר מצעד מנהלי. הם היו ביטויים בולטים של גילויי חיבה מצד הקב"ה אל העם.

ישראל נמשלו לכוכבים. כשאדם רואה שמים זרועי כוכבים, יתכן שיתרגש ויתפעל מהמראה המרהיב הנגלה לנגד עיניו, אולם הוא לא יעניק בתודעתו חשיבות מיוחדת לכל כוכב בפני עצמו. אמנם כל כוכב נראה נוצץ, אולם ממרחקים לא ניבטת הייחודיות שלו. לאמיתו של דבר, לא כך הם פני הדברים. כל מי שיד לו בחכמת התכונה, יודע כי כל כוכב, עולם גדול ומופלא הוא. שבחו של הקב"ה מתבטא בכך שהוא ברא את כולם וייחד שמות ייחודיים לכל אחד ואחד מהם.

ישראל נמשלו לכוכבים. לא זו בלבד שלעם בכללותו נודעת חשיבות, אלא שכל אחד ואחד נושא עליו שם ייחודי וחשיבות ערכית מיוחדת. מפקד זה של ישראל נועד להדגיש ערכיות ייחודיות זו.

כשבאה התורה לצוות את משה רבינו על מפקדם של ישראל, היא משתמשת בביטוי: **"שאו את ראש כל עדת בני ישראל"** (במדבר א', ב'). נשיאת הראש, משמעותה העלאת הערך של ישראל. התורה מלמדת אותנו שהמפקד נועד להודיע לעם ישראל בכלל, ולכל יחיד בפרט, את דבר חביבותם בעיני המקום. על ידי כך יעלה ערכם גם בעיני עצמם ויגבה ליבם בדרכי ה'. הם יחושו שהוענקה להם רוחניות יקרה מפז, ושבכוחם להעפיל למדרגות רמות ונישאות. תחושה זו תעודד אותם בדרכם ותמריץ אותם להמשיך להעפיל בהר ה'. (ערכים).

הדרך הטובה להשגת הדרגה הרוחנית הנעלית וההתקדמות האישית של כל אחד היא, ההבנה שהאדם הוא עולם ומלואו, יש בו את הכוח ואת היכולת להשיג את אשר יחפוץ בדרגה הרוחנית שאליה הוא שואף.

אין זו גאווה, זו ההערכה האמיתי של האדם למתנת ד' לו, זה הויגבה ליבו דווקא בדרכי ד' כי הרי זו המטרה שלשמה אנו חיים וכדי להשיגה אנו קיימים, עמלים ויגעים.

רכישת מדה זו, יש בה סגולה מיוחדת עבור צעירי הצאן דווקא, התלמידים, בני הישיבות, האמונה של כל אחד ביכולתו תביא כל אחד מהם להגיע אל פסגת המעלות ואל השלימות הנכספת.

לקראת חג מתן תורה אין מתאים מהנחת יסוד זו, כדי להעיק את משמעות קבלת התורה כדי להפוך כל אחד מאיתנו ל'מקבל'

שלמה פחס הלוי
רוזנטשיין

לעילוי נשמת
פרומט ב"ר
יהודה ז"ל

ת.ד. 41068 ירושלים - עורך ראשי: הרב שלמה רוזנשטיין - אין לקרוא בשעת התפילה וקריה"ת או ע"ח סדרי הישיבה - אין להסתמך להלכה למעשה על הדברים המובאים כאן

מנהגים

הרה"ג אליקום דבורקס

קרבן העומר מתיר איסור חדש

כתוב בתורה "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלוקיכם" (העומר), (ויקרא כ"ג). הוזהרנו בזה שלא לאכול מתבואה חדשה עד יום ט"ז בניסן שהוא יום הקרבת העומר, בזמן שביהמ"ק היה קיים והיו מקריבין קרבן עומר נאסר לאכול מחמשת מיני דגן עד ההקרבה, ובזמן שאין עומר קרב אסור לאכול מן החדש עד תחילת ליל י"ז בניסן שבזמן שאין עומר קרב יום העומר מתיר וכשם שאסור לאכול תבואה חדשה לפני יום ט"ז בניסן, כך אסור לאכול כל היוצא ממנה והנעשה ממנה, לפיכך אסור לאכול גריסין שנעשו מתבואה חדשה או לשתות משקה בירה הנעשה מהתבואה (עי' משך חכמה ויקרא כ"ג).

נפסק בשו"ע (או"ח סי' תפ"ט ס"י) אסור לאכול חדש אף בזה"ז עד תחילת ליל י"ח בניסן, ובא"י עד תחילת ליל י"ז בניסן. וכתב במשנ"ב (ס"ק מ"ה) ומ"מ רוב העולם אין נזהרין כלל באיסור חדש, ויש שלמדו עליהם זכות לפי שהוא דבר קשה להיות זהיר בזה ולכן סומכין מפני הדחק על מקצת הראשונים שסוברים שחדש בחו"ל מדברי סופרים ואינו נוהג אלא בתבואה של ישראל, אבל לא בשל עכו"ם וכו', ומ"מ כל בעל נפש לא יסמוך על היתרים הללו ויחמיר לעצמו, כי להרבה ראשונים הוא איסור דאורייתא בכל גווני.

דנו גדולי הפוסקים האם יש איסור חדש בתבואה של נכרים, הנה ראש המדברים בנדון זה להיתר הוא הב"ח ביו"ד (סי' רצ"ג) שאין איסור חדש בתבואה של נכרים וכתב שם שכל הקדמונים לא מיחו בזה. וכ"כ הגרא"ל צינץ בס' מגן האלף (סי' תפ"ט) ובשו"ת משיבת נפש (ח"א סי' ט"ז) ומביא שדעת הגר"א לאסור, אולם דחה דבריו וכתב בסו"ד "... אע"פ שלא קם כמוהו (כהגר"א) מימות הקדמונים, מ"מ מי לנו גדול כרשב"י שנהירין לו כל שבילי דרקיעי וכל העולמות העליונים ואעפ"כ ברבים מן המקומות לית הלכתא כוותיה". אולם בשו"ע הרב (סי' תפ"ט) ובשו"ת צמח צדק (יו"ד סי' רי"ח) פסקו דצריך להחמיר באיסור חדש גם בתבואה של נכרים. (עי' בארוכה בשו"ת לב שלמה סי' כ"ו שו"ת אבני נזר חו"מ סי' נ"ט, שו"ת בית יצחק (שמעלקיס) יו"ד ח"ב סי' קי"ג, שו"ת משכנות יעקב יו"ד ס"ד, ובשו"ת שואל ומשיב מהדורא שתיתאה סי' ל"ח).

וכתב החת"ס עה"ת פרשת בא דאף למקילים בחדש מתבואות נכרים, מ"מ למצות מצוה נכון להקפיד שלא לקחת מתבואה חדשה כיון שלרבים מהפוסקים הדבר אסור והו"ל מצוה הבאה בעבירה, וכ"כ בס' דעת תורה למהרש"ם (סי' תנ"ג ס"ד) ובשדי חמד מערכת חמץ ומצה סי' י' אות ט"ז, אולם בשעת הדחק כשאין מוצאים תבואה לצורך מצות מצוה אלא מתבואה חדשה מותר.

בשו"ת דבר משה (תאומים) ח"ב סי' ט"ו כתב דלמחמירין שלא ליקח למצות מצוה מתבואת נכרים לא רק בכזית בליל פסח אלא אף בכל ימות הפסח ראוי להזהר בזה לשיטת החזקוני עה"ת דיש מצוה לאכול מצה כל שבעת ימים אע"ג דהוא רשות ואם לא רוצה לא חייב לאכול, מ"מ אם אוכל מקיים מצוה, ועי' שו"ת חתם סופר (חיו"ד סי' קצ"א) שעשה סמוכין לדרמב"ן, וכ"כ הגר"א מוילנא. (ויש שהעירו על הדבר משה מה שייך לאסור חדש בכל ימי שבעת הפסח והרי מיד בט"ז ניסן הותר כל החדש גם מה שעדיין לא נקצר, ונראה שכוונתו לאסור ביום ט"ו ובליל ט"ז עד הנץ מן התורה, ומה שכתב האיסור על כל שבעת הימים הוא טעות או שיגרא דלישנא).

וכתב להסביר מדוע נוהגין להחמיר במצות מאיסור חדש, ומביא הגמ' בע"ז (מ"ו) דהמשתחוה לבהמה פסול לציצית, וכן מבואר הדין באו"ח (סי' קנ"ד) וביו"ד (סי' קמ"א) לענין נרות ע"ז. אולם בשו"ת באר חיים מרדכי (ח"ב או"ח סי' ט"ו) כתב דיש לחלק מכל המקורות שמביא דשאני חדש דהוא איסור התלוי בזמן ויותר קל ואינו נקרא חפץ מאוס. דוגמא לזה אנו מוצאים בתוספתא תרומות (פ"ז) דנזיר ששגג ושתה יין של תרומה אינו משלם חומש והאוכל תרומה ביוה"כ משלם חומש, וכ"כ הרמב"ם (פ"ו מהל' תרומות הי"א), והטעם הוא מכיון שהוא אסור ביין אף אם היה חולין לאו שתיה היא. ולכאורה מדוע חייב אף בשותה תרומה ביוהכ"פ הרי גם אם היה חולין אסור ביין, וכתבו האחרונים דיוהכ"פ הוא איסור גברא ויומא קגרים ואין היין בעצמותו חשוב איסור, ולכן נחשב לשתיה משום איסור יוהכ"פ, (עי' באתוון דאורייתא כלל י' שהאריך בזה).

וכתב באור שמח (פ"ו מהל' חמץ ומצה) דאיסור חדש אינו בגדר איסור חפצא אלא איסור גברא, וכוונת דבריו דפשוטו של מקרא משמע **דאין הגדר דמשום דחדש הוא חפצא דאיסורא משו"כ הוא דנתנה התורה "מתיר" בצורת קרבן העומר דהוא מתיר את החדש**, אלא דנראה דהענין הוא להיפך דהעומר הוא בגדר מעכב ואוסר דמשום דרצתה התורה דהעומר יהיה ראשית קצירכם אשר ע"כ אסרה תורה אכילת חדש עד יום הבאת העומר כדי שהעומר יהיה ראשית הזדקקותינו אל החדש, דהרי בפסוק נזכר מקודם ענין העומר דהוא ראשית קצירכם, ורק אח"כ נאמר בפסוק "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה" והיינו דהיות והעומר ראשית הקציר הוא הגורם את איסור אכילתו עד יום הבאתו ולא בהיפוך. וזה מש"כ דחדש הוא איסור גברא ולא איסור חפצא, דאילו החדש הוא בגדר איסור והעומר הוא המתיר היה שייך לומר שהוא חפצא דאיסורא, אולם כפי שכתבנו הוא להיפך דהחדש הוא איסור גברא, דהתורה אמרה לכל אחד מישראל שלא יאכל מן החדש עד הבאת העומר כדי שלא יפגום באכילתו את ענין היות העומר ראשית השתמשות בקציר החדש. (עי' בכ"ז באריכות בשו"ת מקור ברוך (גינזבורג) ח"ב סי' מ"ב בספר שלמי שמחה (עלברג) סי' כ"ג ובס' להורות נתן (גשטטנר) עמ"ס חולין י"ז ע"א). וא"כ י"ל שדבריו של הדבר משה תמוהים וא"כ אין מקום לדמות לאותם מקורות שציין שאסור לאכול מצות מחדש היות וזה מאוס, דאין זה מאוס אלא איסור גברא.

רבינו הגרי"ש אלישיב שליט"א

בהא דבזה"ז מותר החדש בהאיר המזרח בלא הבאת מנחת העומר

קי"ל בזמן שביהמ"ק קיים עומר מתיר, כשאין ביהמ"ק קיים האיר המזרח מתיר. והנה הטו"א ר"ה י"ג ע"א (באבני שהם) מקשה על תוס' שם דמבואר בדבריהם (ד"ה מהיכן) דהיכא שאנוסים ואין להם תבואה להקריב ממנה עומר, אסורים כל היום, כיון שביהמ"ק קיים. והקשו הטו"א והשפ"א הרי היסוד דכשאין ביהמ"ק קיים האיר המזרח מתיר, הוא מפני שאין להם אפשרות להקריב. וא"כ מאי שנא אונס מפני שאין ביהמ"ק, או אונס שאין להם תבואה.

ונראה דיסוד ההיתר בזמן שאין ביהמ"ק קיים אינו מטעם אונס, אלא דאין חיוב כלל, ועפמש"כ החינוך (סוף מצוה צ"ה) דמצוה לבנות ביהמ"ק הוא דוקא כשרוב ישראל על אדמתן. וכתב שכ"מ ברמב"ם [ואף שאיננו יודעים היכן הוא הרמב"ם, מ"מ ראוי הוא החינוך לסמוך עליו שכ"ה ברמב"ם], ופשוט דכמו שאין חיוב לבנות ביהמ"ק כך אין חיוב לבנות מזבחרק כשרוב ישראל על אדמתן. וא"כ אין חיוב להקריב עומר בזה"ז כלל, כיון שאין רוב ישראל על אדמתן. ובזה דוקא האיר המזרח מתיר, שאין חיוב כלל. משא"כ כשיש חיוב רק שהם אנוסים בזה לא נתחדש האיר המזרח מתיר, אלא רק כשאין חיוב עומר. [והכי מסתברא דקרא דמתיר בהאיר המזרח לא בא לאונס דלא מסתבר שבא הכתוב ליתן דין מיוחד לאונס. ויותר מסתבר דהדין הוא דין מיוחד לזמן שאין דין הקרבה].

(הערות למס' חלה פ"א, נדפס בליקוטים סוף הערות במס' חגיגה)

איסור חדש בתבואה שלא גדלה שליש

מובא בגמ' ראש השנה דף י"ג – בעו מיניה חבריא מרב כהנא עומר שהקריבו בכניסתן לארץ מהיכן הקריבוהו, אם תאמר דעייל ביד נכרים קצירכם אמר רחמנא ולא קציר נכרי וכו', א"ל כל שלא הביא שליש ביד נכרי, ובמנחת חינוך מצוה ש"ב תמה על הרמב"ם שהשמיט דין דאם התבואה הביאה שליש ביד נכרי הוה קציר נכרי ואין מביאין עומר ממנה (עי' בערוך לנר (שם) משכב"ז).

עי' בתוס' פסחים כ"ג ע"א דחדש שאסור הכתוב היינו תבואה גמורה, וכ"כ התוס' במנחות ע"א ע"ב, ועי' ברש"י (שם) ס"ט ע"ב בד"ה שהביאה שליש דלהכי נקט שליש דחשיב גמר פירי דאי מקמיה הכי עקרה הוי כשחת בעלמא ולא מועיל העומר להתיר אותו. ועי' בחלה פ"א מ"ג שחולקים רבנן ור"א בתבואה שלא הביאה שליש אם חייבת בחלה, ובירושלמי שם מבואר שהטעם של רבנן דחייב בחלה דנאמר לחם בפסח ונאמר לחם בחלה מה לחם הנאמר בפסח דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ אף לחם שנאמר בחלה דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ, ור"א סובר דאינה חייבת בחלה ואין אדם יוצא בזה יד"ח בפסח. ומקשים האחרונים דלכאורה משמע משיטת רבנן דיוצאים יד"ח מצה בתבואה שלא הביאה שליש דבאה לידי חימוץ. וכתב בס' שארית יוסף ח"ה סימן ע"א לציין מש"כ בשו"ת אחיעזר יור"ד ח"ב סימן ל"ט דמש"כ התוס' שאין איסור חדש בתבואה שלא הביאה שליש היינו רק לפני שאפאה, אבל כשעשאה והניעה לקרימת פנים כיון דבא לידי חימוץ ונחשב לחם לגבי מצה וחלה ה"ה שחל איסור חדש ע"ז מפאת לחם (עי' שו"ת חלקת יואב יור"ד סימן ל"ג שו"ת שאגת אריה החדשות סימן ד').

חקירות הלכתיות

הרה"ג אלחנן פרץ

יום אחד לעומר

מי שגר במקום שאין איש יודע את הספירה ואין לו את שנה המבשר לו כמה ימים הם לעומר, ומלא עלה לזה לבדך ולומר היום יום אחד ומוסיף ולומר, היום שני ימים ומוסיף ולומר, היום שלשה ימים, כך שלבסוף ספר את היום האמיתי שהרי אמר את כל הימים וכיוון לספירת כל הימים.

חשבון

מי שספר על ידי חשבון כגון שאומר היום עשרים יום ועוד שלוש פחות עשר לחלק לשנים, ובסופו של חשבון יוצא היום האמיתי, האם נחשב הדבר לספירה שהרי נודע לאותו יום.

לשון הקודש

ידוע כי השומע מגילה בלשון הקודש לא שלא הבין כלום יצא, יש להתבונן לענין מי שאמר את הספירה בלשון הקודש ולא הבין מאומה, האם נחשבת ספירתו לספירה.

ספירה

ונראה להשב בזה כי פשר ספירת העומר הוא לספור את הימים כמו אדם הסופר חפצים וכשם שהסופר יודע אין זו ספירה אם יאמר יש כאן מאה מאתיים שלוש מאות, שהרי לא אמר כמה יש. אף ספירת העומר כן. ומשום כך מי שיספור על ידי אמירה מעורפלת של חשבון גם זה לא נחשב לו לספירה. כמו כן הסופר בלשון הקודש ולא הבין מה הוא אומר אין זו ספירה. ולאיזה לזה מדברי רבותינו בענין ספירת מעשר בהמה כאשר טעה וקרא לעשירי עשירי ולאחד עשר עשירי, יעויין בדברי הריטב"א במסכת בכורות בסוגיית הגמרא בזה. והגה אף שבספר בעל האמור סבירא ליה לספור ספירת העומר פעמיים בחוץ לארץ אלמלא זילותא דיו"ט זה לא מקלקל הספירה משום שדעתו היא לספור שתי מערכות ספירה מסורות לשני חגי שבועות. ולא ספירה מעורפלת ומבולבלת.

שכח יום

נראה לומר לפי הג"ל כי השוכח יום לא יכול להמשיך ולספור בברכה משום שכיוון שהחסיר יום אחד אין הספירה של יום המחרת נחשבת לו ספירה לאין זו סדת ספירה לגבי יום אחד.

על נטילת ידיים

מפורסמים דברי הריטב"א בספר שערי תשובה בסי' קנ"ח שכתב שמי שדיבר על נטילת ידיים על מנת לאכול בצילה ולבסוף אין לו חשק, אין ברכתו לבטלה. וקשה מזה על החיל"א שכתב כי מי שבדך וספר העומר והפסיד יום כל ברכותיו לבטלה. ויש לשאול והרי כאשר ביד הברכה הייתה כהוגן. תשובה לזה יש לומר כי נטילה שהרי באמת נטל אבל בספירה אם החסיר יום נחשב לו שלא ספר כלל ולכן דווקא בספירה יש חשש ברכה לבטלה.

קידושין

יש להתבונן לענין קידושי טעות, או לענין מי שהפרים חלה בברכה ונשאל על ההפרשה מדוע הברכה לא נחשבת למפרע ברכה לבטלה. שהרי כיוון שבטלו קידושין נמלא שברכת המברך הייתה חינם.

ללומדי מסכת קידושין

ניתן להשיג

דיסק MP3 ובו 90 שיעורים בעיון

מפי הרה"ג אלחנן פרץ

במספר טלפון 052-7654723

עקרי הענין

הרב מאיר שולביץ

מקור הענין: ויקרא ב:יד ואם תקריב מנחת בכורים לה׳ אביב קלוי באש גרש כרמל תקריב את מנחת בכורך: וברש״י ואם תקריב - הרי אם משמש בלשון כי, שהרי אין זה רשות, שהרי במנחת העומר הכתוב מדבר, שהיא חובה, וכן (במדבר לו ד) ואם יהיה היובל וגו׳::

טעם המצוה: כתב בספר החינוך מצוה שב משרשי המצוה. כדי שנתבונן מתוך המעשה החסד הגדול שעושה השם ברוך הוא עם בריותיו לחדש להם שנה שנה תבואה למחיה, לכן ראוי לנו שנקריב לו ברוך הוא ממנה, למען נזכור חסדו וטובו הגדול טרם נהנה ממנה, ומתוך שנהיה ראויין לברכה בהכשר מעשינו לפניו תתברך תבואתינו ויושלם חפץ השם בנו, שחפץ מרוב טובו בברכת בריותיו. ונצטוינו בזה בשני של פסח ולא בראשון, כדי שלא נערב שמחה בשמחה, כי הראשון נכון לזכר הנס הגדול שהוציאנו ברוך הוא מעבדות לחירות, מיגון לשמחה.

השם של המנחה. לשון הרמב״ם בספר המצוות מנחה זו היא הנקראת מנחת בכורים ואליה רמז באמרו יתעלה ויתברך שמו (ויקרא ב) ואם תקריב מנחת בכורים לה׳ אביב קלוי באש גרש כרמל. וכתב רש״י בויקרא מנחת בכורים - במנחת העומר הכתוב מדבר, שהיא באה אביב בשעת בישול התבואה, ומן השעורים היא באה. נאמר כאן אביב, ונאמר להלן (שמות ט לא) כי השעורה אביב

זמנה: כתב בספר המצוות לרמב״ם מצות עשה מד היא מנחת העומר והיא שצונו להקריב מנחת שעורים ביום ששה עשר בניסן ונקריב עמה כבש בן שנתו לעולה והוא אמרו יתעלה (אמור כג) והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן וכו׳.

שיעורה: כתב הרמב״ם מעה״ק יב ה״ה אבל מנחת העומר ומנחת חוטא ומנחת קנאות ומנחת חינוך והחביתין כל אחת מהן עשרון אחת לא פחות ולא יתר.

הבאתה: אין מביאין מנחה זו אלא מארץ ישראל שנאמר והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן. ומצוותו לבוא מן הקרוב כדי שתשאר רכה ולא תתקשה בדרך, ועוד שאין מעבירין על המצוות. אבל כשחא בא מן הקרוב וכגון שלא בשלה עוד כל צרכה מביאין אותה מכל מקום בא״י. רמב״ם תמידין ומוספין פ״ז ה״ה, לקוטי הלכות מנחות ס״ג: - ועין במנחת חינוך שב ב שפלפל באריכות בענין הבאת העומר מתבואה של גוי. מצוותו לבוא מן הקמה [דהיינו כשזה עדיין מחובר לקרקע] דכתיב מהחל חרמש בקמה, שיהא קציר לשמו, לא מצאו כגון שכבר נקצר הכל יביא מן העומרים. [רמב״ם שם ה״ח רע״ב מנחות פ״י מ״ט] מצוותו לבוא מן הלח דכתיב כרמל מלא רק שיהא רך ונמלל ביד, וכן שיהיהי כר ומל דהיינו שתהיה השבולת מלאה בגרעינין לא מצאו כגון שכבר נקצר כל הלח יביאו מן היבש. [רמב״ם שם ה״ט]

קצירתה: מצוותו ליקצר בלילה בליל ט״ז בין בחול בין בשבת, וכל הלילה כשר לקצירת העומר, ואם קצרוהו ביום יש אומרים שכשר. רמב״ם שם ה״ו-ז ויש אומרים שפסול שאינו קוצר ביום. תוס׳ מנחות ס״ו ע״א סמ״ג עשין קצט. מצות הקצירה כשירה בכל אדם, ואינו דווקא בכהנים. [תו״כ פר׳ אמור, ערוה״ש העתיד סי׳ קטז סי״ב]

סדר עשייתה: כתב הרמב״ם הל׳ תמידין פ״ז הלכה יא עומר זה מן השעורים היה בא, ודבר זה הלכה ממשה רבינו, וכיצד היה נעשה, מערב יום טוב יוצאין שלוחי בית דין ועושין אותו כריכות במחובר לקרקע כדי שיהיה נוח לקצור, כל העיירות הסמוכות לשם מתכנסות כדי שיהיה נקצר בעסק גדול, וקוצרין שלש סאין שעורין בשלשה אנשים, ובשלש קופות, ובשלשה מגלות, כיון שחשכה אומר להם הקוצר לכל העומדים שם, בא השמש אומרין לו הין, בא השמש אומרים לו הין, בא השמש אומרין לו הין, מגל זה אומרין לו הין, מגל זה אומרין לו הין, קופה זו אומרין לו הין, קופה זו אומרין לו הין, קופה זו אומרין לו הין, ואם היה שבת אומר להן שבת היום אומרים לו הין, שבת היום אומרין לו הין, שבת היום אומרין לו הין, ואחר כך אומר להן אקצור והן אומרין לו קצור, אקצור והם אומרים לו קצור, אקצור והם אומרים לו קצור, שלש פעמים על כל דבר ודבר. וכל כך למה מפני אלו הטועים שיצאו מכלל ישראל בבית שני, שהן אומרין שזה שנאמר בתורה ממחרת השבת הוא שבת בראשית, ומפי השמועה למדו שאינה שבת אלא יום טוב וכן ראו תמיד הנביאים והסנהדרין בכל דור ודור שהיו מניפין את העומר בששה עשר בניסן בין בחול בין בשבת, והרי נאמר בתורה ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה, ונאמר ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי, ואם תאמר שאותו הפסח בשבת אירע כמו שדמו הטפשים, היאך תלה הכתוב היתר אכילתם לחדש בדבר שאינו העיקר ולא הסיבה אלא נקרה נקרה, אלא מאחר שתלה הדבר במחרת הפסח הדבר ברור שמחרת הפסח היא העילה המתרת את החדש ואין משגיחין על אי זה יום הוא מימי השבוע. עוד שם בהלכה יב קצרוהו ונתנוהו בקופות והביאוהו לעזרה וחבטוהו, וזורין ובוררין, ולוקחין את השעורין ומהבהבין אותו באור, באבוב מנוקב, כדי שיהיה האש שולט בכולן שנאמר אביב קלוי באש גרש כרמל, מפי השמועה למדו שאינו מדבר אלא במנחת העומר בלבד, ואחר שקולין אותו שוטחין אותו בעזרה והרוח מנשבת בו, ונותנין אותו לריחים של גרוסות וטוחנין את השלש סאין ומוציאין מן הכל עשרון שהוא מנופה בשלש עשרה נפה, והשאר נפדה ונאכל לכל אדם, וחייב בחלה ופטור מן המעשרות כמו שביארנו, ולוקחין זה העשרון של סולת השעורים ובוללין אותו בלוג שמן בששה עשר בניסן ונותנין עליו קומץ לבונה כשאר המנחות, ומניפו במזרח מוליך ומביא מעלה ומוריד ומגישו כנגד חודה של קרן מערבית דרומית כשאר המנחות, וקומץ ומקטיר והשאר נאכל לכהנים כשיירי כל המנחות, ואימתי קומצין אותו, לאחר שמקריבין מוסף היום וכבש העולה קודם תמיד של בין הערבים. כתב הרמב״ם מעה״ק יב הלכה כ החטים של מנחות אין לותתין אותן שמא יחמיצו שהרי בחוץ לותתין אותן ואין הכל זריזין לשומרן, אבל מנחת העומר הואיל והיא של צבור לותתין אותה, שהרי הצבור זריזין הן ומשמרין אותה.

דין מותר המנחה: כתב במשך חכמה ויקרא ב יד ואם תקריב מנחת ביכורים וכו׳. לא כתבה התורה ״והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו״ (פסוק ג), וכן במנחת סוטה בפרשת נשא (במדבר ה). ויעויין בבלי ריש ואלו מנחות וירושלמי סוטה פרק ג דלמדו מדרשות יעויין שם. ולא כתבה תורה בפירוש, משום דשעורים מאכל בהמה (מלכים - א ה, ח), וחסה תורה לכתוב שיתחלק לאהרן ולבניו, שאינו מן הכבוד ליתן להם, וחס השם יתברך על כבוד בריותיו יותר מכבוד המזבח ודו״ק.

מדיני המנחה הקרבת קרבן יחד עם העומר: כתב בספר החינוך מצוה שב שנקריב ביום שני של פסח, יתר על המוסף של שאר ימי הפסח, כבש בן שנתו לעולה ועומר אחד של שעורים הנקרא עומר התנופה, וכו׳ שנאמר [ויקרא כ״ג, י׳ - י״א] כי תבואו אל הארץ וגו׳ והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן והניף את העומר וגו׳ ממחרת השבת. ותרגומו מבתר יומא טבא, כלומר ביום שני של פסח, שהרי בפסח איירי בפרשה שלמעלה מזה, ונאמר שם [שם י״ב] ועשיתם ביום הניפכם את העומר כבש תמים בן שנתו וגו׳. הדין הוא שאין הכבש הבא עם העומר מעכב את מנחת העומר, ואין מנחת העומר מעכב את הקרבת הכבש. ערוה״ש העתיד שם סעי׳ טו-ז

ענין מנחת העומר שבא בניהוגי עניות. בספר מחשבות חרוץ אות ז כתב ר׳ צדוק הכהן מלובלין וכן מנחת העומר הוא הארוחת ירק שציוה ה׳ יתברך להביא לפניו ומעיד שאהבה שם, ועל כן אף על פי שדלותי ואני דלה מן המצוות כמו שאמרו בפרק ערבי פסחים (פסחים קי״ח ב) לי נאה להושיע שעל כן אוכלין בפסח לחם עוני הכל לזכרון דלותם מהמצוות, וכן הוא מנחת העומר של שעורים הכל רומז לעניות ודלות, אלא שמכל מקום ה׳ יתברך ראה פנימיות אהבת מעמקי לבם ודביקותם בשורשי הלב בו יתברך על כן אף שהם דלי מעש טוב ארוחת ירק וגו׳, ועל כן גם בימי המן שקטרג עליהם דישנים מהמצוות ושהוא ישקול וכו׳ אתי קומצא עומר דידהו ודחי:

מתיר את החדש: אסור לאכול מתבואה חדשה קודם שיקרב העומר בששה עשר בניסן, שנאמר: ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלהיכם, [רמב״ם מאכלות אסורות פ״י ה״ב; טוש״ע יו״ד רצג א.] והוא הנקרא חדש בכל מקום. [עי׳ חלה פ״א מ״א] כמו״כ אסור לקצור מין מחמשת המינים של תבואה מלפני העומר,[רמב״ם תמידין ומוספין פ״ד הי״ג.] והיינו לפני קצירת העומר, שנאמר בעומר: וקצרתם את קצירה, שתהא תחילה לכל המקצרים, שכן נאמר שם ראשית קצירכם. בזמן הזה בארץ ישראל אם מותר לקצור לפני העומר, כתבו אחרונים שתלוי במחלוקת, שלהסוברים קדושת הארץ קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא אסור לקצור מפני שזה ממקום שאתה מביא בזמן הבית, ולהלכה שלא קדשה לעתיד לבוא, הרי זו כחוץ לארץ שמותר לקצור. ויש שכתבו שאסור לקצור אף בזמן הזה בארץ ישראל קודם לעומר, היינו קודם שהאיר המזרח של ששה עשר בניסן. [עיין שאג״א סי׳ ח, ועי״ש שהוכיח מתוס׳ עא ב ד״ה מתירין שאנשי יריחו היו לאחר הבית ומ״מ הרי מה שהיו קוצרים ברצון חכמים ה״ז מפני שהיה ממקום שאי אתה מביא, עי׳ רש״י פסחים נו א, ומוכח שאסור לקצור גם שלא בזמן הבית, אלא שכ׳ שזה רק אם קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא].

הנושאים הבאים

במדבר - דיני מנחת העומר – ענינא דיומא

נשא - עניני שתי הלחם, ענינא דיומא.

בהעלותך - הפסקה.

מכון ירושלים

יד דוד

עמ״ס נדה וסדר טהרות
להגאון רבי דוד זינצהיים זצ״ל
*

שערי תורה

הלכות רוב ח״א
להגאון רבי בנימין וולף לעוו זצ״ל

מוסד הרב קוק

חדש

מי באר

מסכת שבועות

קרן ישראל

מסכת חולין

עיון הלימוד

הרה"ג מרדכי קרליבך

בדקדוק הכתובים דכתיב לחם וקלי ואח"כ כרמל [תבואה]

כתוב בתורה [פכ"ג פי"ד], ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלהיכם.

לשון סדר המקראות אומר דרשתי, למה בא בכתובים איסור לחם וקלי לפני איסור כרמל, הלא הכרמל שהוא התבואה בא תחילה, ואחר התבואה באים הלחם והקלי שהם דברים שעושין מן התבואה. באופן שנראה בזה מתוך לשון הכתובים שאיסור לחם של חדש הוא שם איסור לעצמו, מלבד מה שהוא אסור מחמת לתא דתבואה וכרמל של חדש, ולכן הזכיר הכתוב לחם תחילה, בהיותו שם איסור בפני עצמו.

ובברייתות ה. א"ר יצחק האוכל לחם קלי וכרמל לוקה שלש, הרי שבאמת יש ג' שמות של איסור חדש, א. לחם ב. קלי ג. כרמל, וכן במנין המצוות נמנין הם כג' לאוין חלוקין, כמבואר בספה"מ להר"מ [ל"ת קפ"ט ואילך] ובחינוך [מ"ע ש"ג ואילך], ולכן כתבה תורה לחם תחילה, ללמדנו דאיסורא דלחם אינו מחמת היותו אפוי מתבואה אסורה, אלא איסור בפנ"ע הוא, והרבה נפקותות לדינא בזה, וכפי שיבואר.

[ובמקו"א הארכתי כמה נפ"מ ביסוד זה שהלחם קובע שם איסור לעצמו, א. לענין זה שהמים מצטרפים לשיעור כזית. ב. דאם הביא תבואת חו"ל ואפאה בא"י הרי"ז נאסר באיסור חדש. ג. בתבואה שלא הביאה שליש, דבתורת תבואה אינה אסורה באיסור חדש, ובתורת לחם חדש אסור באיסור חדש. ד. מצאו לחם בכניסתן לארץ נאסר, הגם שמדין תבואה לא נאסר ככל קדלי דחזירי].

והנראה בזה עוד דבר נפלא, דהנה בטורי אבן ר"ה יג. הביא הא דכתיב בספר יהושע [פ"ה פי"ח] ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי בעצם היום הזה, והיינו שכשישראל נכנסו לארץ אכלו מתבואה החדשה ממחרת הפסח, הא לפני מחרת השבת לא אכלו משום איסור חדש, ותמה בטורי אבן דהלא מבואר בחולין יז. דבד' שנה שכבשו את הארץ הותר לישראל לאכול קדלי דחזירי, וא"כ אף חדש בכלל.

ובכתבי הגרי"ז מנחות סח. תירץ עפ"י המבואר בתוס' מנחות ה: דמלבד איסור חדש יש גם דין המתנה שלא לאכול את החדש עד הקרבת העומר, וא"כ אף דאיסור חדש ליתא בד' שנה שכבשו את הארץ, מ"מ ביטול עשה ודאי לא הותר, ולכן נאסרו לאכול חדש עד שהקריבו את העומר, [אכן יענין בקונטרס דברי הרב להרב מפוניבז' (ח"א סי' ג') שציידד דמצות המתנה זו אין מתחדשת אלא משעה שהאיר המזרח, אך אין מצות המתנה כל זמן שהוא אסור באיסור לאו דחדש, וסמך לזה ממה שהירושלמי שו"ש דעשה דמצה דוחה ל"ת דחדש, והרי אין עשה דוחה ל"ת ועשה דחדש, וע"כ דבליל פסח שעדיין אסור באיסור חדש ליכא עשה].

ובקונטרס אחרון לטורי אבן שם הביא ליישב בשם האור חדש ח"ל, משו"ה לא אכלו חדש שהיה להם איסור קצידה קודם לעומר, דכתיב ראשית קצירכם אל הכהן, וכדאיתא במנחות עא., ולא הותר אלא מה שמצאו דבר מוכן, כדכתיב ובתים מלאים כל טוב, עכ"ד, ובפשוטו יותר י"ל דלא הותרו אלא מאכלות האסורות, אך איסור קצידה לא, אלא דעיקר דבריו תמוהים, דבירושלמי מפורש שלא אכלו אף חדש קצור.

ובבית הלוי [ח"ג סי' נ"ב] כתב דבר נפלא, דאף שבאמת התבואה של חדש מותרת באכילה [מדין קדלי דחזירי], מ"מ כשנאפתה המצה וקרמו פניה בתנור חל עליה חלות שם איסור מחודש של לחם חדש, ועל איסור של לחם חדש מעולם לא נאמר ההיתר של קדלי דחזירי, דלא נאמר היתר זה אלא על איסור דחייל בעודו שלל נכרי, אך איסור דחייל כשהיה כבר שלל דישראל לא הותר כמבואר בסוגיא דחולין, והדברים נפלאים.

ובספר תרומת מלך [סי' ט"] ביאר בזה מש"כ בתוס' בפסחים כג. ד"ה קוצר דחדש אינו נהג בתבואה שלא הביאה שליש, ותמה א"כ למה לא אכלו ישראל מצה בליל פסח מתבואה חדשה, והלא מצה מתבואה שלא הביאה שליש כשרה למצה כדתנן בחלה [פ"א מ"ג] ובר"ש, ותירץ דדוקא בחיובא דתבואה צריך שיביא שליש, אך איסור לחם מתחדש בקרימת פניו בתנור, ואף אם לא הביא שליש נאסר באיסור לחם של חדש. ובהר צבי [או"ח ח"ב סי' ע'] תמה עליו מירושלמי ערוך בחלה [פ"א ה"ג (ו:)] וצ"ע לע"ע.

הלא מעתה ניחא מאד הא דכתיב לחם וקלי וכרמל, שכן כשנכנסו ישראל לארץ והוחזרו על החדש, הוחזרו על הלחם ועל הקלי תחילה, ואילו באיסור הכרמל לא הוחזרו אלא בשנה שניה אחר שזרעו הם.

והנה מקרא מפורש כתוב ביהושע [פ"ה פי"א] ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי בעצם היום הזה, והיינו שכשישראל נכנסו לארץ אכלו מהתבואה החדשה ממחרת הפסח, הא לפני מחרת השבת לא אכלו, משום איסור חדש, כמו שהביאו בתוס' קידושין לח. מהירושלמי, וצ"ע למה לא הוזכר בכתוב אלא איסור אכילת לחם וקלי, ואילו איסור אכילת כרמל לא הוזכר, וצ"ע בזה.

אשר למש"נ ניתא היטב מאד הערה זו, שכן כרמל באמת הותר להם כדין כל שלל עכו"ם שהותרו להם קדלי דחזירי, ורק לחם וקלי שנעשו ברשות ישראל נאסרו להם כדברי הבית הלוי, והדברים נפלאים.

ונראה בזה עוד, למ"ד דס"ל דאין חדש נוהג בשל נכרי, א"כ לא נאסרו בתבואה וכרמל של נכרים, וכתב באחיעזר דמ"מ כאשר עשו מן התבואה לחם וקלי נאסרו בהם, משום דאיסור לחם וקלי אינו מכח איסור התבואה, אלא איסור מחודש הוא לעצמו, וכמו שהארכתי בזה לקמן בכמה נפ"מ לדינא, דהתבואה הראשונה שמצאו בכניסתם לארץ לא נאסרה עליהם עד שעשו הימנה לחם וקלי, ולכן כתוב תחילה 'לחם וקלי'.

ומצאתי בקובץ דברי הרב להרב מפוניבז' [ח"א סי' ג'] שהביא את דברי הבית הלוי ליישב קושית הטו"א הנ"ל, והקשה עליו מן הכתובים ביהושע שלא אכלו מהתבואה החדשה עד ט"ז ניסן, אכן ז"ל דלשון הכתובים ויאכלו מעבור הארץ וגו' לחם וקלי, אין המכוון בזה לאיסור כרמל ותבואה הכתוב כאן, אלא שאכלו מתבואת הארץ לחם וקלי, אך תבואה עצמה [כרמל] אכלו, וכמש"נ, ועתוס' קידושין לז: ד"ה ממחרת.

לימוד המוסר

הרה"ג ירחמיאל קראם

'מנחת העומר'

מצווה מיוחדת ניתנה לנו ביום השני של חג הפסח להקריב את 'עומר התנופה'. ממחרת השבת, למחרת יום טוב הראשון של חג הפסח, בנוסף לקרבנות המוספין שיש בכל יום מימות החג, אנו מקריבים כבש לעולה יחד עם עומר התנופה.

מצוות הבאת העומר נעשית בעסק גדול. עוד בערב יום טוב יוצאים שלוחי בית דין למצוא מקום, קרוב לירושלים, שיש בו שדה שעורים. 'ועושים אותו כריכות במחובר לקרקע כדי שיהיה נוח לקצור'. בהגיע הזמן, בתחילת הלילה של מחרת השבת 'כל העיירות הסמוכות לשם מתכנסות כדי שיהיה נקצר בעסק גדול'.

שלשה אנשים קוצרים, שלשה סאין, בשלשה מגלים ונותנים אותם בשלש קופות. לאחר שהביאום לעזרה חבטו, זרו וברורו את השעורים והבהבו אותם באש. לאחר ששטחו את השעורים הקלויים בעזרה כדי שיצטננו, גרסו אותם ברחיים ומזה מוציאים עישרון מנופה בשלש עשרה נפות. בוללים את העישרון בלוג שמן ונותנים עליו לבונה. מניפים את העומר ומקריבים על המזבח. שם נוסף יש לימנחת העומר'. בפרשת ויקרא, בתוך פרשת הקרבנות, נאמר: 'ואם תקריב מנחת ביכורים'. ואומר רש"י: 'במנחת העומר הכתוב מדבר שהיא באה אביב בשעת בישול התבואה ומן השעורים היא באה'. מיוחדת ושונה מנחת העומר משאר המנחות, היא מנחת ציבור ואינה מנחת יחיד, הבאתה היא חובה ולא רשות כשאר המנחות. ובעיקר שונה היא משאר המנחות שהיא באה מן השעורים, ממאכל בהמה. דומה היא בזה למנחת סוטה שגם היא באה מן השעורים, שונות הן בזה מכל שאר המנחות שבאות מן החיטים.

בעניין זה, מדוע באה מנחת העומר מן השעורים, יש מהראשונים שכתבו שבימי ניסן השעורים הם ראשית הקציר שהן ממהרות להבשיל משאר מיני הדגן. אך מביאים בשם החכמים הקדמונים שלכן בא העומר מן השעורים שהוא מאכל בהמה, כי בצאת ישראל ממצרים בפסח עדיין לא ניטהרו מגילולי מצרים. עדיין נדמו לבהמה, לא הגיעו למדרגה שיוכלו להביא מנחה מן החיטים.

לכן גם נקרא, היום הראשון של פסח, בפרשה זו, שבת. ככתוב: 'ממחרת השבת'. מפני ששונה קדושת השבת מקדושת המועדות. ימי המועד נקראים 'מקראי קודש' קדושתם נעשית על ידי ישראל המקדשים אותם. שבת באה מקדושתו של הקב"ה מקדש השבת. מפני שביום הראשון ליציאתם ממצריים עדין לא היו במדרגה שיוכלו הם לקדש את החג, עדיין לבהמה דמו.

רק לאחר שספרו חמישים יום יכלו להקריב 'מנחה חדשה לד' ממושבותיכם תביאו לחם תנופה' 'שלת תהיינה חמץ תאפינה ביכורים לד'". היה עליהם לעבור תהליך של היטהרות והתקדשות, מדרגה אחר מדרגה, לצאת ממ"ט שערי טומאה ולהגיע לחג השבועות למתן תורה ואז יכלו להביא 'מנחה חדשה' שתי לחם מסולת נקיה.

הרמב"ן עומד על לשון הכתוב בתחילת פרשת מנחת העומר: 'דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם' וכותב: 'בעבור שיחדש בכאן בכל אחד מן המועדים מצווה חדשה, מלבד השבתון והמקרא קודש, תתייחד בכל מועד פרשה בפני עצמה שיזהיר בה דבר אל בני ישראל. ומפני שחג השבועות זמנו תלוי בעומר, אמר הכול בפרשה אחת'. יש כאן חיבור של הקרבת העומר ממחרת השבת עם הבאת שתי הלחם של חג השבועות. חיבור של חג הפסח של יציאת מצריים עם חג השבועות יום מתן תורה. ספירת העומר שמתחילה ממחרת השבת ועד חג השבועות יום מתן תורה מחברת את שני המועדים. ויש שאף אמרו שלכן שביעי של פסח אינו רגל בפני עצמו, כדי שלא לקטוע את הרצף והחיבור הזה.

רבנו החתם סופר עומד על השאלה מדוע שתי הלחם באות מחמץ והן שונות משאר כל המנחות שבאות מצה בלבד. שתי הלחם שוות בזה לחלות תודה הבאות עם קרבן תודה, שגם הן באות חמץ. ומבאר שבקרבן תודה הדבר מובן, מפני שהמצה העשויה מקמח ומים בלבד מסמלת את הנשמה שהיא פשוטה וטהורה ללא שום תערובת זרה. ואילו החמץ הוא כנגד הגוף שמעורבים בו כוחות הטוב וכוחות הרע הישאור שבעיסה'. לכן בקרבן תודה כשבאים להודות לקב"ה על הצלת הגוף והנפש מביאים לחמים גם מחמץ וגם ממצה.

יציאת בני ישראל ממצריים בליל ט"ו בניסן הייתה גאולת הגוף משעבוד מצריים וגאולת הנפש מטומאת מצריים, לכאורה היה ראוי שבקרבן העומר הבא ממחרת השבת ממחרת היציאה ממצריים נביא מנחת העומר גם מחמץ וגם ממצה, כמו בקרבן תודה. אך לימוד גדול למדנו כאן, להצלת הגוף כשלעצמו אין כל ערך וחשיבות כל זמן שלא מתלווה אליו גם הצלת הנפש, הנשמה. יציאה לחירות פיזית ללא חירות רוחנית עדיין אינה ראויה וחשובה להודות עליה. בפסח אנו מודים על הצלת הנשמה, על גאולת הנפש מטומאת מצריים. רק כאשר נגיע למעמד הר סיני, לקבלת התורה, שאז נתקדשו רמ"ח איבריהם ושס"ה גידיהם של ישראל על ידי התרי"ג מצוות שייך להביא קרבן חמץ, כי על ידי קבלת התורה גם הגוף יכול להתקדש.

שחרור פיזי, הקמת 'בית לאומי' הקמת מדינה ושלטון עצמאי עדיין אינם סיבה לשמחה. כל עוד אין חירות נפשית, כל עוד אין לנו כהן ונביא, כל עוד לא זכינו לגאולה האמיתית בהשבת שכינתו לציון, אין לנו עדיין על מה לשמוח.

על הפסוק בירמיה ל"א ו': 'רנו ליעקב שמחה וצהלו בראש הגויים השמיעו הללו ואמרו הושע ד' את עמך את שארית ישראל' כותב המלבי"ם: 'יתחילה ירונו על השמחה שיהיה ליעקב, שבאחרית ימי גלותם יוסר מעליהם השעבוד, ויצהלו כי יהיו בראש הגויים. שהגויים יתנו להם כבוד ויהיו בראשם תחת אשר היו תחילה נבזים ושפלים ביניהם. והנה יעקב הם המון עם והפחותים שבהם, וישראל הם הגדולים, והשמחה הזאת שיצהלו בראש הגויים יהיה רק ליעקב, לא לישראל. שהם ירצו שישיב שכינתו לציון'.

בימים אלו, בין קרבן העומר לשתי הלחם, נטהר ונתקדש נתחזק בתפילה ובצפייה להיות ראויים לגאולה השלמה ואשרי המחכה ויגיע במהרה בימינו אמן.

מבאר החסידות

הרב יעקב שלמה שיינברגר

כעבד ישאף צל

זכינו לקבל מצוה מיוחדת הנקראת "ספירת העומר" שהיא, לספור מ"ט ימים מיום הבאת העומר עד ליום קבלת התורה בחג השבועות.

לכשנתבונן נראה שכל עיקרה ותכליתה של מצוה זו היא, השתוקקות ורצון לקבלת התורה, וכדכתב **בספר החינוך** בלשונו הטהור: "לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה... מפני כן נצטוינו למנות ממחרת יו"ט של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד והנכסף לליבנו **כעבד ישאף צל**, וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא" עכ"ל.

ודברים מלהיבים כתב **הר"ן** (סוף פסחים), שכל מצות ספירת העומר נתקן ע"י צימאונם של כלל ישראל לקבל התורה: "שבני ישראל מנו מ"ט יום משום השתוקקות להגיע לקבלת התורה, ומזה נקבעה המצוה של "ספירת העומר" יעו"ש.

[אגב - העולם מקשים איך ספרו ספירת העומר במדבר, והלא לא יכלו לומר היום כך וכך לעומר שהרי לא הקריבו את קרבן העומר, רק משנכנסו לארץ ישראל (עי' תוס' מנחות מה: בד"ה קרבו). וביאר **במנחם ציון** להרה"ק **הרמ"מ מרימנוב** זצ"ל שבאמת כן ספרו, ומביא שכן משמע **מהזוה"ק** שהתחילו ישראל לספור תיכף ביציאת מצרים, אלא שספרו ליציאת מצרים ולא לעומר יעו"ש].

וביסוד יקר זה שכל תכלית ימי הספירה הוי משום השתוקקות והכנה ליום מתן תורה תירץ הרה"ק **רבי פנחס מקאריץ** זצ"ל התמיהה הידועה מדוע אין מברכים שהחיינו על מצות הספירה, וביאר כי אין השמחה על הימים הנספרים אלא על היום שאחר ימי הספירה, ואז ביום חג העצרת מברכין "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה", כי כל ימי הספירה היינו סופרים ומצפים ליום הנכבד והנחשק ההוא (הו"ד בבני יששכר, ניסן מאמר יב סו"ס יא).

וכעי"ז תירץ **הרה"ק מבארדיטשוב** בספרו **קדושת לוי** (נשא - לספירה) שכל ענין הספירה הוא ציפייה ליום שלאחריהם, יום קבלת התורה. בכל יום אומרים היום כך וכך לעומר, כלומר עברו כך וכך ימים, והיום המיוחל קרוב יותר. נמצא שהימים הנספרים אינם מטרה לעצמם, אלא אמצעי למה שיבוא בסופם. "ותמיד היו רצונם לכלות ימי הספירה, ואם היה באפשר לכלות ימי הספירה ברגע אחד ותיכף ומיד יתחיל הקירוב, אזי מה טוב ומה נעים", לפיכך אין שייך לברך שהחיינו, שאין לשמוח על האיחור בקבלת התורה, שנגרם מחמת הצורך להתקדש ולהיטהר בימי העומר עכ"ד.

לאור האמור שימים אלו הם כולן כאחד ימי צימאון והשתוקקות לקבלת התורה, מקבלת משמעות מיוחדת הא דנהגו רבותינו הק' לבית ויד'ניץ (מימי האמרי חיים זצ"ל) לזמר בימי העומר הניגון "חיכו ממתקים וכולו מחמדים" (-הולחן ע"י הרה"ק רבי אליעזר זוסיא מסקולען ב' הנועם אליעזר זצ"ל, ונתונו במתנה באחד מביקוריו אצל הרה"ק האמרי חיים מויזניץ זצ"ל, ועי' מדרש שה"ש רבה ו, ג שדרשינן מילים אלו על מתן תורה).

ימים אלו סגולה מיוחדת יש להם, שיכול כל אדם להיטהר ולהתקדש בהם, וכמו שכתב **בשפת אמת** (אמור תרל"ג ד"ה ימי) שקדושת ימי העומר מתמשכת בכל הדורות. וכמו שדור יוצאי מצרים נהפכו באותם ימים מקצה אל קצה. מאנשים מגושמים שעובדים בחומר ולבנים ('פועלי בנין'), לאנשים מזוככים ורמי מעלה ששומעים את קול האלקים מדבר מתוך האש, כך בדורות הבאים – הדורות שאנו נמצאים בהם, מסוגלים בני הדור לצאת מטומאה לטהרה בימים נעלים אלו.

ונסיים בדברים נפלאים שדיבר בקדשו **הרה"ק מדזיקוב** בספרו **אמרי נועם** (לחג השבועות) שמחדש שע"י אמירת הספירה בלבד בכוחה לקדש ולטהר, וז"ל:

"ע"י ספירת העומר שסופרים בפה ובקול בלבד, ברשפי אש שלהבת הבורא זהו ג"כ הכנה לקבלת התורה, שאז (ביום קבלת התורה) מבינים אנחנו פעולת הספירה מה שהיה מקודם, "וזהו וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים" היינו עתה (בחג השבועות) רואים ומבינים אנחנו כח מצות הספירה שהוא בקול וכלפיד אש שלהבת, גודל פעולתה לטוב".

פוטו סטודיו

גל פז- רשת למוסיקה
ירושלים-ב"ב-חיפה

פוטו ציון
צילום אירועים, מצלמות וסטודיו

אחים הקר
רשת בשר למהדרין

• בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכטו"ס •

צבי ורצברגר
בית האנרגיה

המנעולן הנאמן זאב הורביץ
דלתות פלדה ומפתחות

לעילוי נשמת
רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתר זר